

ONZE VERGETEN HELDEN

Een project over heemkunde en funerair erfgoed in je gemeente

In het kader van de herdenking rond 100 jaar einde van de Eerste Wereldoorlog lanceert het War Heritage Institute (WHI) 'Onze Vergeten Helden', een project rond gesneuvelde Belgische militairen die werden teruggebracht naar hun woonplaats. Ze werden als het ware postuum gerepatrieerd. We willen de gesneuvelde militairen die op de gemeentelijke begraafplaatsen terecht kwamen uit de anonimiteit halen door hen te identificeren, te markeren en te herinneren.

Al vele jaren zien we dat er bij lokale erfgoedverenigingen heel wat aandacht is om het verhaal achter de namen op de oorlogsmonumenten in de kijker te plaatsen. Men zoekt om van de namenlijst terug naar verhalen van mensen van vlees en bloed te komen. Op die manier kan men zich weer iets voorstellen van wat het betekend moet hebben. Vaak dankzij vrijwilligerswerk wordt het via foto's mogelijk om opnieuw een gezicht te kleven op een naam. Via biografisch onderzoek krijgen we zicht op hoe de lokale gemeenschap het beleefd heeft. Soms stoot men in artikelen op het verhaal van de familieleden die ermee moesten omgaan. In heel wat gemeenten is naast het oorlogsmonument vaak minder aandacht voor andere sporen van de overleden persoon, bijvoorbeeld een grafzerk van een gerepatrieerde gesneuvelde. Met dit project wil men net op dit aspect inzetten. Voor heemkundige kringen biedt het een kans om langs deze weg het lokale erfgoed beter bekend te maken.

WAT ZIJN GEREPATRIEERDE GRAVEN?

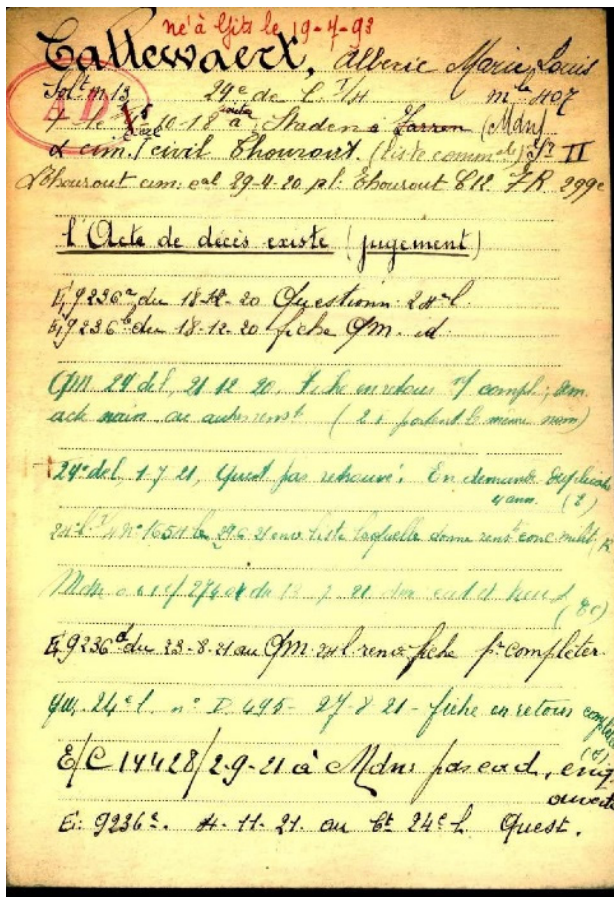
Tijdens de Eerste Wereldoorlog sneuvelden naar schatting 41.000 Belgische militairen. De meeste werden begraven op Belgische militaire begraafplaatsen. Op vraag van de families werden velen onder hen alsnog herbegraven in de thuisgemeente, vaak op gemeentelijke begraafplaatsen. Nu, 100 jaar later, blijven er nog zowat 6.000 'gerepatrieerde graven' over.

Defensie stond de gesneuvelden na de oorlog af aan de families. Zij moesten zelf instaan voor het transport van het dichtstbijzijnde station naar de begraafplaats. Ook de kosten voor de herbegraving waren voor rekening van de familie. Met andere woorden de verantwoordelijkheid ging over naar de familie.

Intussen zijn veel gerepatrieerde graven al verdwenen en sommige zijn in erbarmelijke staat. Met het project 'Onze Vergeten Helden' willen we de vergetelheid een halt toeroepen. Met de hulp van de gemeentes identificeerden we om en bij de 6.000 gerepatrieerden, maar het

kunnen er meer zijn, gezien de gemeentes zelf heel vaak geen zicht hadden op de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog. Wellicht zijn de heemkundige kringen nog het best op de hoogte van deze lokale oorlogshelden of kunnen zij op zoek om de lijst aan te passen. We namen de 'gekende' gerepatrieerden waarvan we informatie verzamelden uit de dossiers van het notariaat van het leger en uit de dossiers uit het documentatiecentrum van het WHI op in het www.wardeadregister.be. Daarbij werden vaak lokale bronnen (nog) niet geraadpleegd. Heel wat kringen hebben een inventaris van de lokale begraafplaats. Of kunnen via een collectie bidprentjes de begraafplaats(en) aanduiden van gesneuvelden. Via de www.wardeadregister.be kan je zelf kijken welke gesneuvelden werden gerepatrieerd naar jouw gemeente(n).

We deden de test samen met de Geschied- en Heemkundige Kring het Houtland-Torhout. De kring heeft eerder ingezet om de grafinschriften op de oude begraafplaats te noteren en in een databank bij te houden. Wanneer deze databank wordt geraadpleegd, is er het vermoeden dat er één gerepatriëerd graf aanwezig is. Via de website van War Dead Register zijn er vier gerepatriëerden terug te vinden, alle vier andere dan diegene die men vermoedde. De gesneuvelde soldaat is opgenomen in de War Dead Register, maar zonder dat de begraafplaats gekend is. Dit kan de heemkundige kring toevoegen in het register. De kring kan aan de slag om te kijken of de grafzerken van de andere gesneuvelden nog aanwezig zijn. Op de website kan je ook een fiche terugvinden. Bij één grafmonument blijkt dat bij de invoer er een interpretatiefout gebeurde. De gerepatriëerde soldaat is naar Turnhout gebracht. Daarnaast was het ook interessant om te merken dat de begraafplaats van de parochie Wijnendale ook een zoekresultaat opleverde. Voor War Dead Register en de heemkundige kring leidde dit tot betere kennis.

GA ALS HEEMKUNDIGE KRING VERDER AAN DE SLAG TE GAAN MET 'ONZE VERGETEN HELDEN'...

Het is onze stelligste wens de gerepatriëerde graven – 'Onze Vergeten Helden' – blijvend te herinneren. Zo werkten we een lessenpakket uit voor lagere scholen, waarbij leerlingen onder andere leren over verschillende soorten grafstenen en waarbij ze beter kunnen worden van een gerepatriëerd graf. Dat betekent concreet dat ze een creatief werkje kunnen maken over de gerepatriëerde, dat ze het graf bezoeken of bloemen leggen.

Heemkundige kringen kunnen binnen 'Onze Vergeten Helden' verschillende pistes bewandelen. Men kan het lessenpakket aanpassen voor de eigen werking. Daarnaast kan je zoeken om via de materiële getuigen van de grafzerken de aandacht op het lokale verhaal te brengen. Met onderstaande suggesties willen we inspiratie bieden om het kleine verhaal van een lokale gesneuvelde inpassen in het grote verhaal van de Eerste Wereldoorlog. Je kan door onderzoek de huidige inwoners van de gemeente dichterbij het leven van de lokale gesneuvelden.

'Onze Vergeten Helden' leent zich perfect tot het schrijven van artikels. Je kan starten met de fiches op War Dead Register. Maar heel vaak is er nog heel wat archiefmateriaal niet onderzocht. Je kan bijvoorbeeld de militaire dossiers opvragen. Voor militairen die geboren zijn na 1888 kan je daarvoor terecht bij het notariaat van Defensie, voor degenen die daarvoor geboren zijn kan je aankloppen bij het documentatiecentrum van het War Heritage Institute. Ook de briefwisseling van de gemeente is tot jaren na de oorlog nog informatie te vinden over de repatriëring van gesneuvelden. Je kan de groep van gerepatriëerden selecteren binnen alle gesneuvelden om op zoek te gaan om voor hen een korte biografie te schrijven: wie waren ze? Wat deden ze

voor de oorlog? Waar woonden ze? Waar werkten ze? Hoe kwamen ze te weten dat ze naar het front moesten? Hoe vertrokken ze, namen ze de trein? Waar en hoe sneuvelden ze?

Je kan daarenboven op zoek gaan naar de toenmalige woonplaats van de gerepatrieerde, misschien bestaat het huis nog. Je kan daarvoor op zoek gaan in de bevolkingsregister en vervolgens gaan zoeken in het kadaster. Misschien bestaat het bedrijf/de fabriek nog waar hij destijds werkte. Op de verschillende plaatsen in het leven van de gerepatrieerden kan je hen terug in het straatbeeld brengen. Je kan bijvoorbeeld een affiche maken met opschrift: 'Hier woonde een gesneuvelde'. Misschien willen de huidige bewoners de affiche wel uithangen? Of je kan tijdens een erfgoedwandeling het verhaal van de gerepatrieerde gebruiken als een rode draad om de aandacht op de Eerste Wereldoorlog te vestigen.

Daarnaast kan je vertrekken vanuit de vraag waarom die gesneuvelden werden gerepatrieerd. Daarvoor kan je de families opsporen van de gerepatrieerde gesneuvelde. Heel vaak hangt er een zeer persoonlijk verhaal aan vast. Op welke manier gingen men om met het geleden verlies. Hoe uitte zich dat? Zijn er aan het grafmonument specifieke symbolen of teksten terug te vinden. Is er een krantenartikel verschenen bij de terugkeer van de gestorven soldaat in zijn woonplaats?

Het is daarnaast interessant om de specifieke procedure te onderzoeken van het repatriëren. Gezien de familie moest instaan voor het transport van het station naar de finale herbegraafplaats, ging dat soms niet over een leien dakje. Dat had soms heel wat voeten in de aarde.

In het verleden maakte sommige heemkringen al tentoonstellingen over verschillende thema's. Een tentoonstelling maken hoeft niet bijzonder arbeidsintensief of prijzig te zijn. Je kan focussen op foto's en persoonlijke anekdotes van de verschillende gerepatrieerden. Daarnaast kan je de verschillende facetten van de impact op de lokale bevolking tijdens de Eerste Wereldoorlog bespreken.

Je kan alle verzamelde informatie ook aanwenden om de dodenhulde op wapenstilstand te stofferen. Nu worden in veel gemeentes de gesneuvelden herdacht door naamafroeping. Na een onderzoek kan je er de leeftijd, de toenmalige woonplaats, de plaats waar ze begraven liggen, de burgerlijke stand, ... aan toevoegen. Je kan er met andere woorden personen van maken. Het verhaal van één soldaat zegt vaak ook meer dan de lijst van alle soldaten.

Ten slotte kunnen jullie een infoavond organiseren. Het War Heritage Institute biedt sprekers aan over verschillende thema's die te maken hebben met de Eerste Wereldoorlog in het algemeen en over funerair erfgoed specifiek. Zo kan je meer te weten komen over de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog. Een lijst van sprekers vind je op de website www.warheritage14-18.be. Op die manier kunnen jullie ook niet-leden uitnodigen om hen te laten kennismaken met verschillende aspecten van de Eerste Wereldoorlog.

... EN DEEL DIT MET HET WAR HERITAGE INSTITUTE

Schrijf je uiteindelijk een artikel, organiseer je een herdenking of maak je een tentoonstelling? Stuur een mailtje naar herinnering@warheritage.be. Wij zorgen ervoor dat het verhaal van jullie lokale gesneuvelden ingebed wordt in een ruimere context, dat jullie 'Vergeten Helden' met andere woorden herinnerd blijven worden. Heb je foto's gevonden van gerepatrieerde gesneuvelden? Surf dan naar www.wardeadregister.be, daar kan je een foto uploaden op de pagina van de gesneuvelde gerepatrieerde.

11 NOVEMBER: MARKEREN VAN DE GRAVEN

Naast het identificeren en terugvinden van gerepatrieerde graven, wil het WHI deze ook markeren. We willen aan het grote publiek duidelijk maken dat tussen de vaak anonieme grafstenen op gemeentelijke begraafplaatsen ook gesneuvelden liggen uit de Eerste Wereldoorlog. We bieden de gemeentes herinneringsplaatjes aan die ze kunnen aanbrengen op de graven van de gerepatrieerden. Daarnaast schenken we hen ook borden met opschrift 'Belgische oorlogsgraven' op te plaatsen aan de ingang van de begraafplaats.

Bedoeling is dat de gemeenten de borden en plaatjes bevestigen tegen 11 november 2018 en daaraan een plechtigheid koppelen. Maar niet alle gemeenten beschikken over de kennis hiervoor. Het lijkt

ook interessant om als heemkundige kring het aanbrengen op te nemen in het activiteitenprogramma. Het is ook van belang om erop te wijzen bij de gemeente dat er een draagvlak is om de borden en herinneringsplaatjes aan te brengen. Informeer bij de gemeente wat zij van plan zijn, zodat samenwerking het programma kan versterken. Allicht is men bij de gemeente ook op zoek naar wie het verhaal van de gerepatrieerden kan opzoeken? Het gaat erom de fysieke erkenning van de gerepatrieerde gesneuvelden niet onopgemerkt voorbij te laten gaan.

WAT IS HET WAR HERITAGE INSTITUTE?

Het Belgische militaire erfgoed, de militaire geschiedenis en de herinnering aan de gewapende conflicten op Belgische bodem of die conflicten met inzet van Belgen in het buitenland dicht bij de mensen en de jongeren brengen. Het eren van hen die hebben gevochten en / of geleden voor onze vrijheid. Daar is het het War Heritage Institute om te doen.

ten met inzet van Belgen in het buitenland dicht bij de mensen en de jongeren brengen. Het eren van hen die hebben gevochten en / of geleden voor onze vrijheid. Daar is het het War Heritage Institute om te doen.

WAR DEAD REGISTER - EEN DATABASE VAN GESNEUVELDEN

Het Belgian War Dead Register (www.wardeadregister.be) is een handig instrument voor wie een overzicht wil krijgen op wie betrokken was bij de Eerste Wereldoorlog. Op de website vind je alle Belgen die sneuvelden

tijdens de Eerste Wereldoorlog, de namen van ongeveer 1.500 soldaten van de Force Publique en al de Belgische soldaten die sneuvelden na 1960. In de toekomst worden ook de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog vereeuwigd in het War Dead Register.

Het War Dead Register is een prachtig instrument voor al wie bezig is met genealogisch onderzoek, maar is ook geschikt voor onderzoek naar de lokale gesneuvelden. Wil je te weten komen welke soldaten er sneuvelden uit je dorp? Wil je onderzoeken of er een militair in je gemeente omkwam? Moge-

lijk liggen er wel gesneuvelden op een van de begraafplaatsen in je stad of gemeente.

Naast de naam, geboorteplaats en -datum en de woonplaats, vind je ook persoonsinformatie zoals de namen van vader en moeder, het beroep van de soldaat, de haarkleur, de lichaamslengte en een korte omschrijving van de militaire loopbaan en voor een 10.000-tal gesneuvelden zelfs een foto. Je kan de fiches van de Dienst oorlogsgraven van het WHI raadplegen.

Jullie kunnen het War Dead Register ook helpen verbeteren. Heb je gegevens en / of een foto van een soldaat die sneuvelde tijdens de Eerste Wereldoorlog? Stuur een mail naar wardeadregister@warheritage.be met vermelding van de naam van de soldaat en de foto in bijlage.

Het War Heritage Institute beheert via een netwerk van uitzonderlijke musea en militaire sites, verspreid over heel België, een collectie die getuigt van wereldklasse. Het Koninklijk Legermuseum bestrijkt de vele gezichten van het Belgische militaire erfgoed. De andere sites - namelijk het Fort van Breendonk, Gunfire in Brasschaat, de Dodengang in Diksmuide, de Commandobunker Kemmel in Heuvelland en Bastogne Barracks - zijn thematisch.

CONTACT

War Heritage Institute

Dienst Herinnering

02 / 737 78 23

herinnering@warheritage.be

www.warheritage14-18.be

www.wardeadregister.be

www.warheritage.be

Hannes Vanwymelbeke en Betty Delanoeye

War Heritage Institute